

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ І АУДИТУ**

**Кафедра обліку в державному
секторі економіки та сфері
послуг**

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

«Облік і контроль виконання місцевих бюджетів»

Студента V курсу групи ІТОДСм-11
Галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво»
Спеціальності 7.03050901 «Облік і аудит»
Таліманчука П.С.

Керівник: доц., к.е.н. Мельник Н.Г.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ оцінка: ECTS _____

Члени комісії: _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль, 2016

Ebt Антиплагиат _ □ ×

Файл Правка Вид Операции Справка [Ebt.ru - биржа контента](#)

📁 📄 📄 📄 📄 ⚙️ ⓘ

🔍 🔍 🔍 🔍 🔍 🔍 🔍 🔍

Стандартная Экспресс Глубокая На реферат Пакетная проверка Проверка сайта SEO проверка Проверка картинок

🔍 Проверить уникальность ❌

Редактор Адрес: Страница

Текст(53468):

формування бюджету. За умов командної економіки бюджетний процес відбувався жорстко централізовано, а використання бюджетних коштів визначалося народногосподарськими цілями. Місцеві бюджети формувалися строго ієрархічно від вищого до нижчої ланки бюджетної системи, не відіграючи активної самостійної ролі. В умовах демократії бюджет формується під дією механізму суспільного вибору та визначається чинниками не лише економічного, а й суспільно-політичного характеру. Прийняття бюджетних рішень спрямоване на задоволення індивідуальних потреб, а не колективних інтересів. Це і визначає вагомий роль місцевих бюджетів в умовах демократії. Трактування суті місцевих бюджетів сучасною вітчизняною наукою не враховує нових політико-інституційних та економічних реалій, що є однією з причин недостатньої ефективності розв'язання проблем функціонування бюджетної системи України. У сучасних умовах від розробленості бюджетного процесу та його стадій залежить ефективність бюджетної діяльності органів місцевого самоврядування, своєчасне та раціональне розв'язання завдань і виконання функцій, що на них покладені. Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Останнім часом питання виконання місцевих бюджетів приділяється особлива увага як з боку вітчизняних, так і російських науковців та вчених, серед яких О.Д. Василік, О.П. Кириленко, В.І. Кравченко, І.О. Луїна, Ц.Г. Огонь, В.М. Опарні, К.В. Павлюк, Ю.В. Пасічник, С.І. Юрій, В.І. Стоян, М.І. Моц, В.Г. Дем'янишин, Г.Б. Поляк, М.В. Романовський, О.В. Врублевська.

Журнал: Автопрокрутка Очистить журнал

[20:14:32] Не загружена страница из запроса №292-1 (30655 миллисек., превышен таймаут в 30000 миллисек.): <http://goradm.gov.ua/vyvchennia-hromadskoi-dumy/>(Сохраненная копия)

[20:14:44] Возникла ошибка при загрузке поисковой страницы №295 [3] (30014 миллисек.): [Rambler](#) (Время ожидания операции истекло)

[20:15:01] Возникла ошибка при загрузке страницы из запроса №286-3 (8871 миллисек.): http://www.studmed.ru/view/lekcvi-z-disciplini-byudzhetna-sistema_e933e22.html/(Сохраненная копия) (Too big page)

[20:15:02] **ВНИМАНИЕ! Уникальность может быть определена некорректно!** (Обнаружено ошибок: 31%)

[20:15:02] **Уникальность текста 57%** (Прогнозировано подстановок: 0%)

Готово

🌐 📺 📄 3298 - Входящие ... Ebt Антиплагиат Курсова скрин.docx - Мис...

UK 📶 📶 📶 📶 📶 20:30 22.06.2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ	6
2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	15
3. КОНТРОЛЬ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	21
3.1. Зовнішній державний фінансовий контроль місцевих бюджетів: доцільність та правові колізії.....	21
3.2. Ефективність використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів: проблемно-орієнтований аналіз.....	25
3.3. Оптимізація видатків місцевих бюджетів України в системі місцевого самоврядування.....	28
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35

Вступ

Процес соціально-економічної та політичної трансформації українського суспільства на шляху від держави з командно-адміністративною системою до демократичної супроводжується змінами у підходах до формування бюджету. За умов командної економіки бюджетний процес відбувався жорстко централізовано, а використання бюджетних коштів визначалося народногосподарськими цілями.

Місцеві бюджети формувалися строго ієрархічно від вищої до нижчої ланки бюджетної системи, не відіграючи активної самостійної ролі. В умовах демократії бюджет формується під дією механізму суспільного вибору та визначається чинниками не лише економічного, а й суспільно-політичного характеру. Прийняття бюджетних рішень спрямоване на задоволення індивідуальних потреб, а не колективних інтересів. Це і визначає вагому роль місцевих бюджетів в умовах демократії. Тракткування суті місцевих бюджетів сучасною вітчизняною наукою не враховує нових політико-інституційних та економічних реалій, що є однією з причин недостатньої ефективності розв'язання проблем функціонування бюджетної системи України.

У сучасних умовах від розробленості бюджетного процесу та його стадій залежить ефективність бюджетної діяльності органів місцевого самоврядування, своєчасне та раціональне розв'язання завдань і виконання функцій, що на них покладені.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Останнім часом питанням виконання місцевих бюджетів приділяється особлива увага як з боку

вітчизняних, так і російських науковців та вчених, серед яких О.Д. Василик, О.П. Кириленко, В.І. Кравченко, І.О. Луніна, Ц.Г. Огонь, В.М. Опарін, К.В. Павлюк, Ю.В. Пасічник, С.І. Юрій, В.І. Стоян, М.Й. Мац, В.Г. Дем'янишин, Г.Б. Поляк, М.В. Романовський, О.В. Врублевська, Н.М. Сивульська, Ю.О. Крохина, О.М. Годін, І.В. Подпоріна, І.Г. Акперов, І.А. Конопльова, С.П. Головач, М.Л. Седова, О.А. Король, Б.Ф. Іцкович, М.А. Гапонюк, В.П. Яцюта, А.Є. Буряченко, А.А. Славкова, А.Г. Грязнова, А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко, Л.І. Сафонова, В.М. Федосов, О.Р. Романенко, С.Я. Огородник, М.С. Зязюн, І.П. Сидор та інші. Слід зазначити, що наукові праці відомих економістів орієнтовані на виявлення загальних тенденцій функціонування місцевих бюджетів, їх формування та доцільного використання коштів. Детальнішого дослідження потребують питання висвітлення сутності виконання місцевих бюджетів. Водночас бракує наукових і практичних напрацювань щодо окреслення шляхів зміцнення фінансової бази місцевих бюджетів.

Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні сутності виконання місцевого бюджету та пошуку шляхів зміцнення його фінансової бази для забезпечення соціально-економічного розвитку території.

Досягнення мети дослідження зумовило необхідність вирішення таких основних завдань:

- систематизувати та узагальнити підходи до визначення категорій “бюджет” і “місцеві бюджети”;
- охарактеризувати бюджетний процес на місцевому рівні, визначити його особливості, які формують вимоги щодо дотримання демократичних процедур;
- провести аналіз джерел формування місцевих бюджетів, виявити їх зв'язок з діяльністю місцевої влади;
- оцінити параметри здійснення видатків місцевих бюджетів в Україні;
- дослідити процес збалансування місцевих бюджетів шляхом запозичень, визначити напрями підвищення ефективності використання залучених коштів та оптимізації джерел їх погашення;

- сформувати систему показників фінансової спроможності та стійкості місцевих бюджетів;
- виявити напрями вдосконалення процесу формування та використання коштів місцевих бюджетів для забезпечення прозорого бюджетного процесу на місцевому рівні.

Об'єктом дослідження виступають процеси формування та використання коштів місцевих бюджетів.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та науково-практичні засади місцевих бюджетів.

Методи дослідження. Методологічною базою дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, теорії фінансів, праці вітчизняних та зарубіжних вчених. У процесі дослідження використовувались наступні методи: порівняльний і статистичний аналізи, метод логічного узагальнення; індукції та дедукції, аналізу та синтезу; економіко-математичні.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі та нормативно-правові акти України, дані Державного комітету статистики України; інформаційні матеріали Міністерства економіки України, офіційні матеріали Рахункової палати, Антимонопольного комітету України, звітні дані Міністерства фінансів України, джерела міжнародних фінансових організацій, наукові праці і монографії вітчизняних і зарубіжних економістів, періодична спеціалізована наукова література.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

Виконання місцевого бюджету є центральною та однією з найбільш важливих стадій бюджетного процесу. Відповідно до Бюджетного кодексу

України виконання місцевих бюджетів забезпечується місцевими органами самоврядування. Від ефективності функціонування місцевих органів, яка тісно пов'язана зі здійсненням бюджетного процесу влади, та рівня виконання місцевого бюджету залежать якісні показники соціально-економічного розвитку території, необхідний рівень соціального захисту населення, забезпечення фінансування пріоритетних галузей економіки. Аналіз наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних учених щодо вивчення питань місцевих бюджетів і, зокрема, бюджетного процесу показав, що термін “виконання бюджету”, незважаючи на його широке застосування в економічній літературі, законодавчих та нормативно-правових актах, однозначного визначення і тлумачення змістовного аспекту не має. Тому, перш ніж приступати до аналізу виконання місцевого бюджету, доцільно визначити, що розуміють під терміном “виконання бюджету”. У результаті дослідження трактування виконання бюджету різними авторами (табл. 1.1) виявлено такі класифікаційні ознаки:

- 1) повне та своєчасне надходження (мобілізація) доходів та забезпечення (здійснення) фінансування бюджетних видатків;
- 2) регламентована нормативно-правовими актами діяльність;
- 3) процес отримання (надходження) доходів та здійснення (фінансування) видатків;
- 4) сукупність фінансово-грошових відносин при формуванні доходів і здійсненні видатків;
- 5) здійснення управління та контролю за рухом фінансових потоків;
- 6) один з етапів бюджетного процесу.

На підставі проведеного аналізу та порівняння дефініції “виконання бюджету”, наведеної в різних наукових працях, можна зробити висновок, що у авторів є загальний підхід до визначення змісту виконання бюджету як центральної стадії бюджетного процесу, на якій відбувається формування та використання фінансових ресурсів.

Таблиця 1.1

Дефініції поняття “виконання бюджету” [1...35]

Автор	Визначення
Юрій С.І., Стоян	Під виконанням бюджетів слід розуміти забезпечення своєчасного і

В.І., Мац М.Й.	повного надходження запланованих доходів у цілому й за кожним джерелом зокрема, а також своєчасного, повного і безперервного фінансування передбачених бюджетами заходів.
Сивульська Н.М.	Визначає систему виконання місцевих бюджетів як регламентовану нормативно-правовими актами діяльність, направлену на забезпечення отримання та витрачання бюджетних коштів у перманентному процесі зміни бюджетних циклів Автономної Республіки Крим, областей, міст, районів, сіл і селищ.
Крохина Ю.О.	Виконання бюджету означає повне та своєчасне надходження всіх передбачених по бюджету доходів і забезпечення фінансування всіх запланованих бюджетних видатків.
Годін О.М., Подпоріна І.В.	Виконання бюджету – процес отримання доходів і здійснення видатків, передбачених статтями затвердженого бюджету.
Акперов І.Г., Конопльова І.А., Головач С.П.	Виконання бюджету – це процес, який забезпечує повне та своєчасне надходження доходів у цілому й по кожному джерелу, а також фінансування організацій та установ у межах затверджених по бюджету сум протягом фінансового року.
Седова М.Л.	Виконання бюджету – центральна стадія бюджетного процесу, на якій відбувається реальне формування й використання фінансових ресурсів відповідних органів державної влади та місцевого самоврядування.
Грязнова А.Г.	Виконання бюджету – завершальна стадія бюджетного процесу, на якій здійснюється формування й використання бюджетного фонду.
Король О.А.	Виконання бюджету – це сукупність фінансово-грошових відносин при формуванні доходів і здійсненні видатків коштів державного фонду в межах бюджетних асигнувань, що виділяються на поточний фінансовий рік відповідно до фінансового плану держави.
Поляк Г.Б.	Виконання бюджету – це найважливіший етап бюджетного процесу, що включає дії з мобілізації та використання бюджетних коштів, у процесі виконання яких беруть участь органи виконавчої влади, фінансові й податкові органи, кредитні установи, юридичні та фізичні особи – платники податків до бюджету, одержувачі бюджетних коштів.
Романовський М.В., Врублевська О.В.	Виконання бюджету – одна зі стадій бюджетного процесу, що передбачає забезпечення повного і своєчасного надходження всіх доходів бюджету, які були передбачені, та фінансування всіх бюджетних видатків, що було заплановано
Гапонюк М.А., Яцюта В.П., Буряченко А.Є., Славкова А.А.	Виконання місцевого бюджету – процес забезпечення доходів бюджету та його видатків, який здійснюється місцевим органом державної виконавчої влади, а також виконавчим органом місцевого самоврядування.
Романенко О.Р., Огородник С.Я., Зязюн М.С.	Виконання бюджету – забезпечення повного і своєчасного надходження всіх передбачених у бюджеті доходів та спрямування коштів на фінансування видатків, включених до бюджету.

Продовження таблиці 1.1

Федосов В.М., Опарін В.М., Сафонова Л.І., Завгородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С.	Виконання бюджету означає забезпечення повного й своєчасного надходження запланованих доходів, податків і платежів у всі ланки бюджетної системи та безперервне фінансування заходів, затверджених у бюджеті. Ця стадія бюджетного процесу включає заходи щодо виконання дохідної і видаткової частин кожного з бюджетів, що входять до складу зведеного.
Опарін В.М.	Виконання бюджету полягає у мобілізації запланованих доходів і фінансуванні передбачених видатків.
Кириленко О.П.	Виконання місцевого бюджету – забезпечення повної та своєчасної мобілізації надходжень місцевого бюджету як у цілому, так і за кожним

	із джерел, а також своєчасного, повного, безперервного та цільового фінансування передбачених ним програм і заходів.
Романовський М.В., Врублевська О.В.	Виконання бюджету – найважливіший етап бюджетного процесу, на якому реалізуються прогнози, плани, програми, що були намічені.
Василик О.Д., Павлюк К.В.	Система виконання бюджетів покликана здійснювати оперативне управління і контроль за формуванням доходів бюджету та їх цільовим використанням, за відповідністю доходів і видатків затвердженому бюджету.
Дем'янишин В.Г.	Виконання бюджету – організований процес мобілізації доходів бюджетів та здійснення видатків відповідно до закону про державний бюджет і рішень органів місцевого самоврядування про місцеві бюджети.
Іцкович Б.Ф.	Під основним змістом виконання бюджету розуміє здійснення контролю за рухом фінансових потоків, за виконанням встановлених планових норм і завдань організаціями, що фінансуються з бюджету.

Таким чином, під виконанням бюджету слід розуміти сукупність послідовних дій (процедур), спрямованих на забезпечення повної та своєчасної мобілізації запланованих доходів і фінансування передбачених бюджетних видатків на певній території в умовах чинного законодавства, в процесі виконання яких можуть бути виявлені резерви або способи підвищення стягнення додаткових доходів (способи підвищення оперативності мобілізації доходів) та шляхи ефективного використання бюджетних коштів.

Місцеві бюджети – це система формування, розподілу і використання фінансових ресурсів для забезпечення місцевими органами влади покладених на них функцій і завдань, як власних, так і делегованих. Саме через державний і місцевий бюджети та інші ланки бюджетної системи держава здійснює свою соціальну політику, впливає на соціально-економічні відносини, забезпечує фінансування таких сфер, як освіта, культура, охорона здоров'я, соціальний захист населення, а також житлово-комунальне господарство. Місцевий бюджет являє собою систему організованих органами місцевого самоврядування заходів щодо соціального й економічного розвитку регіону і складається з двох частин – доходів та видатків [30].

Доходами бюджету є кошти, що надходять у постійне користування на безповоротній основі. Вони забезпечують стабільність бюджету та фінансування його видатків [30].

Важливим напрямком впливу бюджету на економічні та соціальні процеси в державі є видатки. Особливу роль у становленні самостійних місцевих бюджетів відіграє порядок здійснення видатків і склад цих видатків.

Найбільшу питому вагу у видатках загального фонду місцевих бюджетів мають соціальні видатки (державне управління, освіта, охорона здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення, культура і мистецтво, фізична культура і спорт), тобто видатки на виконання делегованих державою повноважень. Питома вага видатків на виконання інших функцій становить незначну частину. Високий рівень соціальних видатків свідчить про переважне виконання органами місцевого самоврядування делегованих повноважень на противагу власним, які стосуються, зокрема забезпечення економічного розвитку території місцевих громад. Таким чином, триває тенденція соціалізації загального фонду місцевих бюджетів і переважного його використання на виконання делегованих державою функцій.

На ефективність виконання бюджету в Україні негативно впливають такі фактори, як [30]:

- 1) відсутність чіткого розмежування повноважень щодо контролю за виконанням місцевих бюджетів, а також відповідальність за виконання бюджетів між розпорядниками бюджетних коштів та державними органами влади на місцях;
- 2) неефективне й нецільове використання бюджетних коштів;
- 3) недостатність своєчасної, достовірної та детальної інформації про стан виконання бюджету, яка необхідна для прийняття рішень щодо управління бюджетним процесом і приведення обсягів фактичних видатків бюджету у відповідність з наявними ресурсами;
- 4) часткова невідповідність між показниками виконання місцевих бюджетів і показниками соціально-економічного розвитку території;
- 5) низька ефективність механізмів управління грошовими коштами бюджету;
- 6) недостатня ефективність системи управління зобов'язаннями розпорядників коштів бюджету;

- 7) відсутність дієвої системи відповідальності за невиконання бюджету, особливо стосовно його видаткової частини, внаслідок чого обсяг недофінансованих заходів за наявності бюджетних коштів щорічно зростає;
- 8) практикування ручного управління бюджетними коштами на всіх його рівнях;
- 9) відсутність належної узгодженості бюджетних процедур між учасниками бюджетного процесу; надмірно високе функціональне навантаження на працівників органів Державного казначейства України, яке робить фізично неможливим здійснювати контроль за спрямуванням і використанням бюджетних коштів;
- 10) відсутність у фінансовому апараті держави належної системи матеріального стимулювання.

У цілому ефективність виконання бюджету залежить від чіткої його організації та логічної побудови стадій і взаємозв'язку між ними. Організація бюджетного процесу в Україні, зокрема бюджетні процедури, пов'язані з виконанням бюджету, здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України. Виконання бюджету має двостороннє спрямування: виконання бюджету за доходами та виконання бюджету за видатками. Так, згідно зі ст. 50 Бюджетного кодексу України, Міністерство фінансів України та місцеві фінансові органи координують діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджетів, аналізують їх доходи. Міністерство фінансів України має виключне право надання відстрочок для сплати податків і зборів на умовах податкового кредиту за поданням органів стягнення. На Державне казначейство України покладені обов'язки ведення бухгалтерського обліку доходів бюджетів і здійснення повернення коштів, що були помилково або надмірно зараховані до бюджетів [30].

Забезпечення своєчасного та повного надходження до бюджетів усіх рівнів податків, зборів, інших доходів відповідно до законодавства покладено на органи стягнення. Податки, збори та інші доходи бюджетів зараховуються безпосередньо на єдиний казначейський рахунок і не можуть акумулюватися на

рахунках органів стягнення. Виконання видаткової частини бюджетів відповідно до ст. 51 Бюджетного кодексу України здійснюється за такими стадіями: встановлення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на основі затвердженого бюджетного розпису; затвердження кошторисів розпорядникам бюджетних коштів; взяття бюджетних зобов'язань отримання товарів, робіт та послуг; здійснення платежів; використання товарів, робіт та послуг на виконання бюджетних програм [11].

Саме забезпечення дотримання цих спрямувань виконання бюджету сприяє ефективному і якісному виконанню бюджету та раціональному і цільовому використанню бюджетних коштів (відповідності напрямів витрачання бюджетних коштів бюджетному асигнуванню).

Оцінка виконання місцевого бюджету включає сукупність таких напрямів аналізу фінансової діяльності органів місцевого самоврядування:

- 1) аналіз виконання показників надходження доходів за окремими джерелами;
- 2) аналіз виконання плану видатків за напрямами фінансування. У сучасній практиці аналіз виконання місцевого бюджету являє собою послідовний комплекс робіт, який зводиться до порівняння планових (або уточнених) з фактичними даними. План-факт аналіз виконання бюджету – один з найпростіших способів оцінити результати роботи місцевих органів самоврядування.

Протягом року виконавчий орган (міське фінансове управління) здійснює аналіз виконання місцевого бюджету (аналіз відхилень). Різниця у відхиленні фактичних даних від запланованих у бюджеті може бути спричинена недостатністю дохідних надходжень або збільшенням фактичних видатків, що часто є причиною виникнення заборгованості. Для повноти картини здійснюється також аналіз відхилень порівняно з показниками попереднього року (оцінка показників у динаміці).

Виконання місцевого бюджету за доходами означає здійснення мобілізації надходження податків, зборів і обов'язкових платежів та

розподілення їх за рівнями бюджетної системи відповідно до діючого законодавства.

Однією з найбільш актуальних останнім часом залишається проблема збалансування бюджетів усіх рівнів, а також забезпечення постійно зростаючих витрат відповідними доходами.

Доходи місцевого бюджету є джерелом, за рахунок якого здійснюється належне фінансове забезпечення першочергових заходів, пріоритетних програм подальшого розвитку галузей соціально-культурної сфери, фінансування заходів соціального захисту населення тощо. Від рівня виконання дохідної частини місцевого бюджету (від рівня належної дохідної бази, рівня мобілізації й акумулювання коштів до бюджету, від дотримання податкової та фінансової дисципліни) залежить своєчасність та повнота фінансування витрат місцевих органів влади.

Розмір і цільова спрямованість витрат, які здійснюються органами місцевого самоврядування на потреби територіальних громад, визначаються витратковою частиною місцевих бюджетів. У свою чергу від правильного формування витраткової частини місцевого бюджету, ефективного та раціонального її розподілу (виходячи з пріоритетів місцевого розвитку) залежить рівень соціально-економічного розвитку території [11].

Витрати бюджету є головним інструментом розподілу державних благ, метою якого є досягнення добробуту для кожного члена суспільства. Для забезпечення процесу розподілу й ефективного використання коштів бюджету витрати групуються та систематизуються за певними економічними ознаками. Склад, структура, а також перелік витрат не бувають постійними, тому що вони залежать від конкретної економічної ситуації. Грошові кошти, які спрямовуються на фінансування економічної діяльності, інвестиційної та інноваційної діяльності, соціальної сфери та соціального захисту населення, на утримання органів управління та інші потреби складають матеріальну основу витрат бюджету. Показники виконання місцевого бюджету за витратами аналізуються шляхом порівняння затверджених показників витраткової частини бюджету з обсягом касових витрат за відповідний бюджетний період.

Оскільки досить часто у процесі виконання бюджету трапляється відхилення обсягів фактичного фінансування від запланованих показників, постає потреба внесення змін. Моніторинг видатків у процесі виконання бюджетів дозволяє певною мірою виправити допущені прорахунки і скоригувати плани фінансування відповідно до поточних потреб. Виконання місцевого бюджету за видатками означає здійснення фінансування видатків, передбачених у бюджеті відповідно до бюджетного розпису. Тому дуже важливо при фінансуванні соціальних заходів установити правильні структурні пропорції між видатками бюджету на соціальні потреби, на здійснення економічної діяльності та основні напрями бюджетного інвестування. Досягнення раціональної структури видатків сприятиме економічному зростанню місцевих бюджетів, а також забезпечить надійне функціонування держави [15].

Метою бюджетного процесу є передусім репрезентативність бюджету щодо індивідуальних преференцій громадян, яка повинна бути забезпечена під час суспільного вибору в умовах представницької демократії з врахуванням наявних для неї обмежень, як це відображено на рис. 1.1.

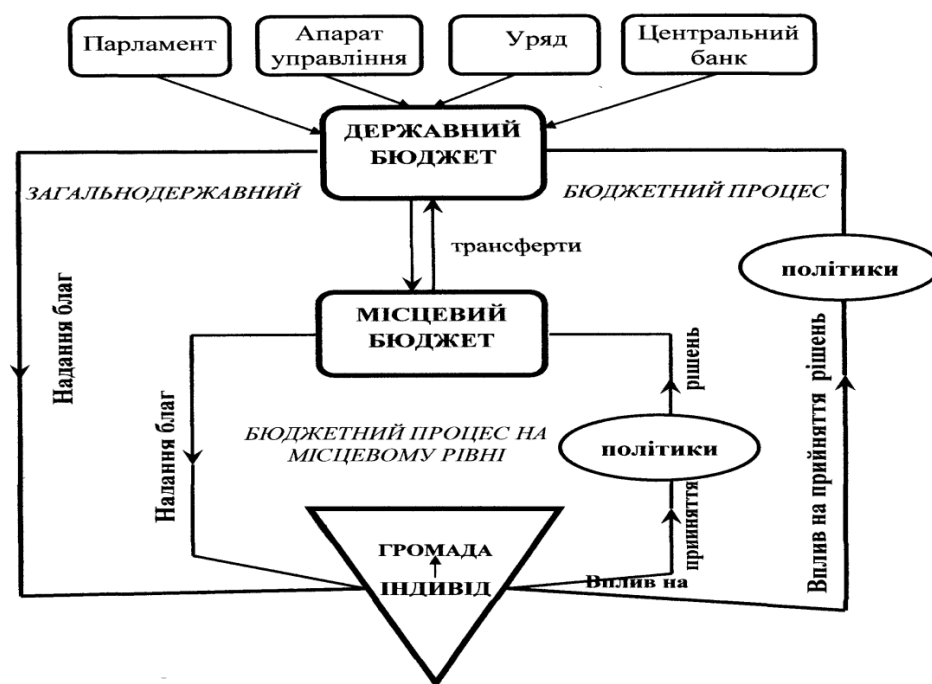

Рис. 1.1 Формування бюджету [15].

Методологія формування місцевих бюджетів не відповідає принципам прозорості інформації про бюджети, та не забезпечує відповідальності кожного

рівня влади за прийняття бюджетних рішень. Функціональна модель формування місцевих бюджетів на основі їх поділу на бюджет на делеговані повноваження та бюджет органу місцевого самоврядування (муніципальний бюджет), схематичне відображення якої подано на рис. 1.1.

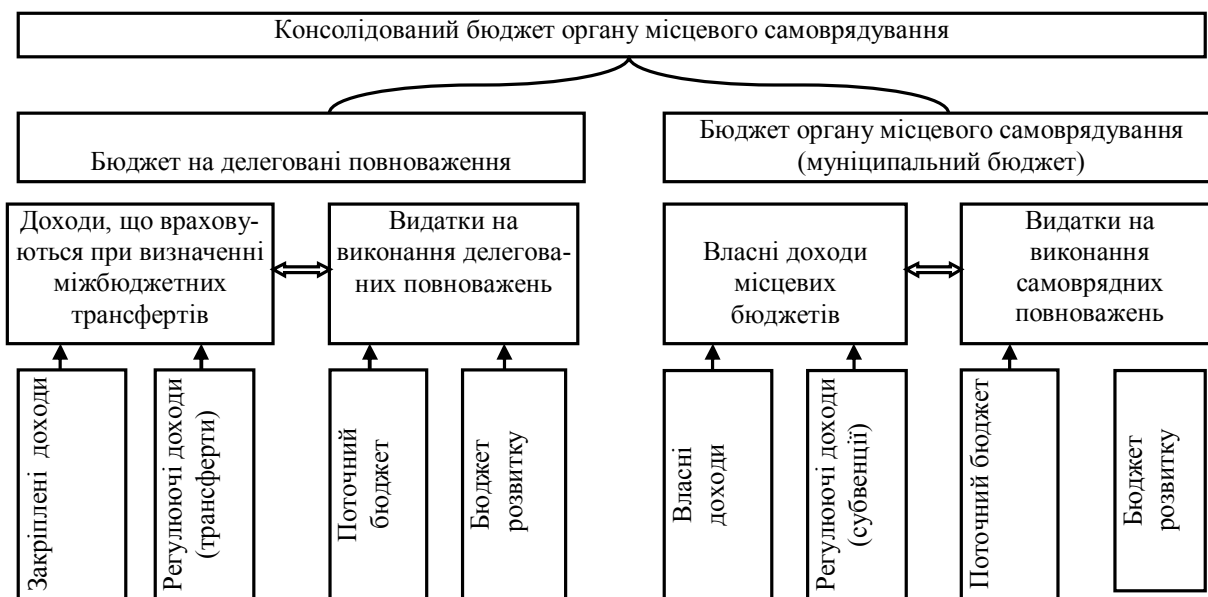

Рис. 1.2 Структурно-функціональна модель формування місцевих бюджетів [15].

2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Облік виконання бюджету у фінансових органах покладений на відповідні служби залежно від рівня фінансового органу. Так, облік виконання Державного бюджету здійснює Управління бухгалтерського обліку та звітності в складі центрального апарату Державного казначейства та відділи бухгалтерського обліку і звітності територіальних органів Державного казначейства. Облік виконання місцевих бюджетів ведуть головні бухгалтерії у складі обласних, міських (міста Київ і Севастополь) фінансових управлінь державних адміністрацій, а також бухгалтерії районних, міських і районних у містах фінансових відділів.

Фінансові органи належать до бюджетних установ. Крім обліку виконання бюджету вони здійснюють облік виконання своїх кошторисів витратків. Облік виконання бюджету і облік використання кошторису у фінансових органах чітко розмежовані.

Завданнями обліку виконання бюджету є повне, своєчасне і достовірне відображення процесу виконання державного та місцевих бюджетів. Ця інформація має дуже важливе значення для управлінської діяльності в процесі виконання бюджету. Дуже важливим при цьому виступає правильна організація обліку виконання бюджету. Складовими організації обліку є:

- первинні документи, якими оформляються операції щодо виконання бюджету;
- облікові реєстри, в яких відображаються ті чи інші операції і порядок ведення запису в них;
- план рахунків з обліку виконання бюджету держави.

Усі операції з виконання бюджету оформляються документально. Документи, в яких відображаються всі операції, називаються первинними, оскільки вони є вихідними для ведення обліку. Первинний документ – це документ, який містить відомості про господарську операцію та підтверджує її здійснення (визначення наведено у Законі України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”). Бухгалтерські документи підписують керівник фіноргану або його заступник і головний бухгалтер, а під час відсутності головного бухгалтера – заступник головного бухгалтера або старший бухгалтер. Для бухгалтерських записів операцій з виконання бюджету у фінансовому органі підставою є наступні належно оформлені документи [22]:

1. Річний розпис бюджету з помісячною розбивкою.
2. Реєстр доходів, які надійшли до Державного бюджету за відповідний період.
3. Довідка про надходження до Державного бюджету.
4. Розпорядження на перерахування коштів з єдиного казначейського рахунка на рахунки нижчезазначених установ, організацій і підприємств.
5. Повідомлення по взаємних розрахунках.
6. Платіжні доручення на перерахування коштів із Державного бюджету розпорядникам коштів.
7. Протокол взаєморозрахунків між розпорядником коштів та платником податків.

8. Періодична і річна звітність розпорядників коштів про використання виділених бюджетних коштів (про виконання кошторисів доходів і видатків по бюджету).
9. Виписки установ банків із рахунка для обліку доходів з додатками копій платіжних документів. Щоденна банківська звітність, місячна банківська звітність.

Документи, які надійшли в бухгалтерію, перевіряються;

- за формою: наявність усіх реквізитів і підписів;
- за змістом: законність операції, правильність арифметичних розрахунків тощо.

Прийняті до обліку документи оформляються загальним меморіальним ордером за всіма операціями за день. Бухгалтерський облік операцій з виконання всіх видів бюджетів ведеться в облікових реєстрах.

Облікові реєстри – це носії спеціального формату (паперові, машинні) у вигляді відомостей, ордерів, книг, журналів, машинограм тощо, призначені для хронологічного, систематичного або комбінованого нагромадження, групування та узагальнення інформації з первинних документів, що прийняті до обліку.

На основі поточного обліку на початок кожного місяця складають баланс про виконання бюджету. Він складається з активу, який показує фінансові ресурси бюджету на певну дату, їх склад та розміщення, і пасиву, де відображаються джерела утворення ресурсів бюджету.

В активі балансу відображають дебетові залишки по активних рахунках “Ресурси бюджету” і “Видатки” класів рахунків та по активно-пасивних рахунках “Кошти в розрахунках класу рахунків, дебетові обороти по активно-пасивних рахунках “Боргові зобов'язання” класу рахунків.

У пасиві балансу відображають кредитові залишки по пасивних рахунках “Доходи” класу рахунків, по активно-пасивних рахунках “Кошти в розрахунках” класу рахунків, кредитові обороти по активно-пасивних рахунках “Боргові зобов'язання” класу рахунків. У пасиві також відображають залишки по кредиту рахунка “Результати виконання бюджету”,

Баланс фінансового органу (центрального апарату Державного казначейства, територіальних органів казначейства, фінансових управлінь і відділів) про виконання бюджету дає узагальнену інформацію про стан активів і пасивів бюджету за звітний період.

Облік фінансування і видатків бюджету ведеться на різних рахунках. Перерахування грошових коштів на рахунки по фінансуванню капітальних вкладень і розпорядникам коштів по державному і місцевим бюджетам характеризує рух грошових коштів і тому облік цих операцій ведеться на рахунках, по обліку грошових коштів. Використання перерахованих коштів характеризує видатки бюджету. Типова кореспонденція субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з виконання місцевого бюджету (табл. 2.1) [22].

Таблиця 2.1

Типова кореспонденція субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з виконання місцевого бюджету

№	Зміст операції	Кореспонденція субрахунків	
		за дебетом	за кредитом
1. Облік операцій за плановими показниками			
1.1	За доходами та поверненням кредитів місцевого бюджету	926 "Показники розпису доходів місцевих бюджетів", 928 "Показники розпису повернення кредитів до місцевих бюджетів"	9911 "Контррахунок для активних рахунків позабалансового обліку"
	За видатками та наданням кредитів з місцевого бюджету	9921 "Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку"	929 "Показники розпису асигнувань місцевих бюджетів"
1.2	Введення показників за бюджетними асигнуваннями місцевого бюджету	9921 "Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку"	9161 "Асигнування на взяття зобов'язань за коштами місцевих бюджетів"
2. Облік операцій за доходами місцевого бюджету			
2.1	Надходження доходів місцевого бюджету	2452 "Субрахунки єдиного казначейського рахунку"	3141 "Надходження до місцевих бюджетів"
2.2	Водночас проведення другого запису	2343 "Кошти місцевих бюджетів на рахунках у Казначействі"	714 "Доходи місцевого бюджету від надання послуг", 724 "Доходи місцевого бюджету від продажу", 734 "Фінансові доходи місцевого бюджету", 744 "Інші доходи за обмінними операціями місцевого

			бюджету", 754 "Доходи за необмінними операціями місцевих бюджетів"
3. Облік операцій за бюджетними зобов'язаннями розпорядників та одержувачів бюджетних коштів			
3.1	Відображення суми бюджетного зобов'язання, взятого розпорядником або одержувачем бюджетних коштів за коштами місцевого бюджету	9921 "Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку"	9341 "Бюджетні зобов'язання розпорядників та одержувачів бюджетних коштів за коштами місцевих бюджетів"
		9161 "Асигнування на взяття зобов'язань за коштами місцевих бюджетів"	9921 "Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку"

Продовження таблиці 2.1

4.1	4.		
	Надходження коштів, які відносяться до власних надходжень бюджетних установ		
	у національній валюті	2452 "Субрахунки єдиного казначейського рахунку"	3442 "Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами місцевих бюджетів"
	9921 "Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку"	9162 "Асигнування спеціального фонду місцевого бюджету на взяття бюджетних фінансових зобов'язань"	
5. Облік операцій за видатками місцевого бюджету			
5.1	Виділення коштів місцевого бюджету розпорядникам коштів	3241 "Кошти місцевих бюджетів"	3441 "Особові рахунки розпорядників за коштами, отриманими із місцевих бюджетів"
6. Облік операцій з надання кредитів з місцевого бюджету та їх повернення			
6.1	Надання кредитів з рахунків розпорядників та одержувачів коштів місцевих бюджетів	3442 "Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами місцевих бюджетів", 3443 "Рахунки одержувачів коштів за коштами місцевих бюджетів"	2452 "Субрахунки єдиного казначейського рахунку"
7. Облік операцій з одержання та погашення позик на покриття тимчасових касових розривів за рахунок єдиного казначейського рахунку та позик, отриманих у фінансово-кредитних установах			
7.1	Відображення суми отриманої позики	2452 "Субрахунки єдиного казначейського рахунку", 2150 "Короткострокові позики, надані місцевим бюджетам за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку", 2151 "Середньострокові позики, надані місцевим бюджетам за рахунок	3144 "Надходження від запозичень та активних операцій місцевого бюджету"

		коштів єдиного казначейського рахунку"	
8. Облік операцій з цінними паперами			
8.1	Надходження до місцевого бюджету коштів від розміщення цінних паперів	2452 "Субрахунки єдиного казначейського рахунку"	3144 "Надходження від запозичень та активних операцій місцевого бюджету"
9. Облік операцій щодо спрямування коштів загального фонду до бюджету розвитку місцевого бюджету			
9.1	Виділення коштів із загального фонду місцевого бюджету для спрямування до бюджету розвитку	3241 "Кошти місцевих бюджетів"	3144 "Надходження від запозичень та активних операцій місцевого бюджету"

Продовження таблиці 2.1

10. Облік операцій з відображення заборгованості боржників перед місцевими бюджетами за кредитами (позиками), що надавались під місцеві гарантії та/або за рахунок коштів, залучених місцевими бюджетами			
10.1	Відображення суми відшкодування коштів, витрачених міськими радами на виконання гарантійних зобов'язань, що надійшли від позичальників кредитів (позик), отриманих під місцеві гарантії	2452 "Субрахунки єдиного казначейського рахунку"	3143 "Кошти від повернення бюджетних кредитів, наданих за рахунок місцевих бюджетів"
11. Облік операцій за взаємними розрахунками між бюджетами			
11.1	Віднесення на взаємні розрахунки суми коштів, яку необхідно передати з місцевого бюджету до державного бюджету: за надходженнями	4142 "Розрахунки за зобов'язаннями за фінансовими операціями місцевих бюджетів"	6641 "Зобов'язання місцевих бюджетів за взаємними розрахунками"
		714 "Доходи місцевого бюджету від надання послуг", 724 "Доходи місцевого бюджету від продажу", 734 "Фінансові доходи місцевого бюджету", 744 "Інші доходи за обмінними операціями місцевого бюджету", 754 "Доходи за необмінними операціями місцевих бюджетів"	4242 "Інші розрахунки з виконання місцевих бюджетів"
12. Облік операцій з річного закриття рахунків			
12.1	Списання суми фінансового	5541 "Результат виконання місцевих бюджетів"	5542 "Накопичені фінансові результати виконання місцевих"

	результату виконання місцевого бюджету звітнього періоду на накопичений фінансовий результат	звітнього періоду"	бюджетів"
--	--	--------------------	-----------

3. КОНТРОЛЬ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

3.1 Зовнішній державний фінансовий контроль місцевих бюджетів: доцільність та правові колізії

Контроль присутній всюди, особливо там, де існує система, яка потрібна для того, щоб виконати різні завдання і досягти бажаних цілей.

Чимало вітчизняних науковців, серед яких: Пасічник Ю. В., Кириленко О. П., Фішер С. І. торкалися в своїх дослідженнях та публікаціях теми організації контролю за виконанням місцевого бюджету.

Невід’ємною складовою управління місцевими фінансами є фінансовий контроль, від результатів здійснення якого залежить законність та ефективність формування й використання централізованих фондів коштів і активів, що в свою чергу визначає добробут громадян та якість послуг, гарантованих державою. Саме тому для суспільства є важливим отримання незаангажованої інформації про стан використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування. Державним органом, який підзвітний парламенту, є організаційно й фінансово незалежним та уповноваженим контролювати органи виконавчої влади, тобто здійснює зовнішній державний фінансовий контроль і може надавати незалежну оцінку стану виконання місцевих бюджетів, є Рахункова палата. Цей орган де-факто є Вищим органом державного фінансового контролю, однак нормативно це не передбачено. Рахункова палата контролює стан використання коштів державного бюджету. Статтею 16 Закону України “Про Рахункову палату” цей орган наділено правом перевіряти місцеві

державні адміністрації та органи місцевого самоврядування “у тій частині їх діяльності, яка стосується використання коштів Державного бюджету України”.

Зовнішній державний фінансовий контроль Рахункова палата проводить “у формі перевірки, ревізії”. Однак, відомо, що за результатами перевірок, ревізій винних осіб притягують до відповідальності. Натомість, Закон № 315/96-ВР не надає такого права Рахунковій палаті. Отже, орган зовнішнього державного фінансового контролю проводить контрольні заходи не фіскального характеру, метою яких є запобігання фінансових порушень та підвищення ефективності господарювання підконтрольних суб’єктів. Тож, контроль Рахункової палати по суті є аудитом. В підтвердження цього ст.6 Закону № 315/96-ВР передбачає за Рахунковою палатою право контролювати ефективність управління коштами Державного бюджету, перевіряти законність та ефективність використання фінансових ресурсів, що виділяються з Державного бюджету України на виконання загальнодержавних програм. Отже, на практиці Рахункова палата здійснює аудит ефективності та фінансовий аудит, передбачені міжнародними стандартами INTOSAI [32].

З метою підвищення ефективності управління місцевими бюджетами необхідно нормативно уповноважити Рахункову палату як орган зовнішнього державного фінансового контролю проводити аудит місцевих бюджетів, що вимагає міжнародна практика та вітчизняне сьогодення. За умови підвищення рівня транспарентності (доступності, гласності, відкритості) інформації про результати проведених контрольних заходів Рахункової палати громадськість матиме змогу отримувати незалежну, об’єктивну, достовірну оцінку стану місцевих фінансів. Це, в свою чергу, забезпечить законність та ефективність управління централізованими фінансовими ресурсами органами місцевого самоврядування.

Підвищення рівня фінансової незалежності органів місцевого самоврядування та ефективності виконання покладених на них завдань і функцій можна досягти за рахунок удосконалення нормативно-правових й організаційних засад зовнішнього аудиту місцевих бюджетів. Пріоритетним

напрямок на цьому шляху має стати розширення повноважень Рахункової палати та закріплення за нею на законодавчому рівні:

- статусу Вищого органу державного фінансового контролю, який здійснює контроль за виконавчою гілкою влади, що забезпечить ефективність управління державними фінансами в цілому та місцевими, зокрема;
- обов'язку проведення зовнішнього аудиту місцевих бюджетів на постійній основі. Системний підхід підвищить результативність та економність використання коштів місцевих бюджетів;
- обов'язку контролювати ефективність управління коштами органами місцевого самоврядування, що дасть можливість отримувати незалежну комплексну оцінку стану місцевих фінансів;
- обов'язку оприлюднення результатів проведених аудитів, що підвищить рівень поінформованості громадськості про стан місцевих фінансів та ступінь довіри до органів місцевого самоврядування;
- права на ініціацію проведення аудиту місцевих бюджетів, яке підтвердить незалежність та об'єктивність Рахункової палати як органу зовнішнього державного фінансового контролю.

Організаційна структура єдиної системи державного фінансового контролю зображена на рис. 3.1.

Рис. 2.1 Структура єдиної системи державного фінансового контролю [17].

Така система контролю інтегрована до основних складових процесу і передбачає безперервний трирічний цикл контролю за форм виконанням бюджетів кожного фінансового року, що реалізується послідовних стадіях: попередній контроль проекту бюджету, поточний виконання бюджету та подальший контроль виконання бюджету (рис. 3.2).

Рис. 3.2 Етапи контролю, які здійснює Рахункова палата України [17].

На підставі дослідження економічної природи фінансових потоків було виділено специфічні ознаки фінансових потоків місцевих бюджетів, побудовано схему організації руху фінансових потоків місцевих бюджетів (рис. 3.3).

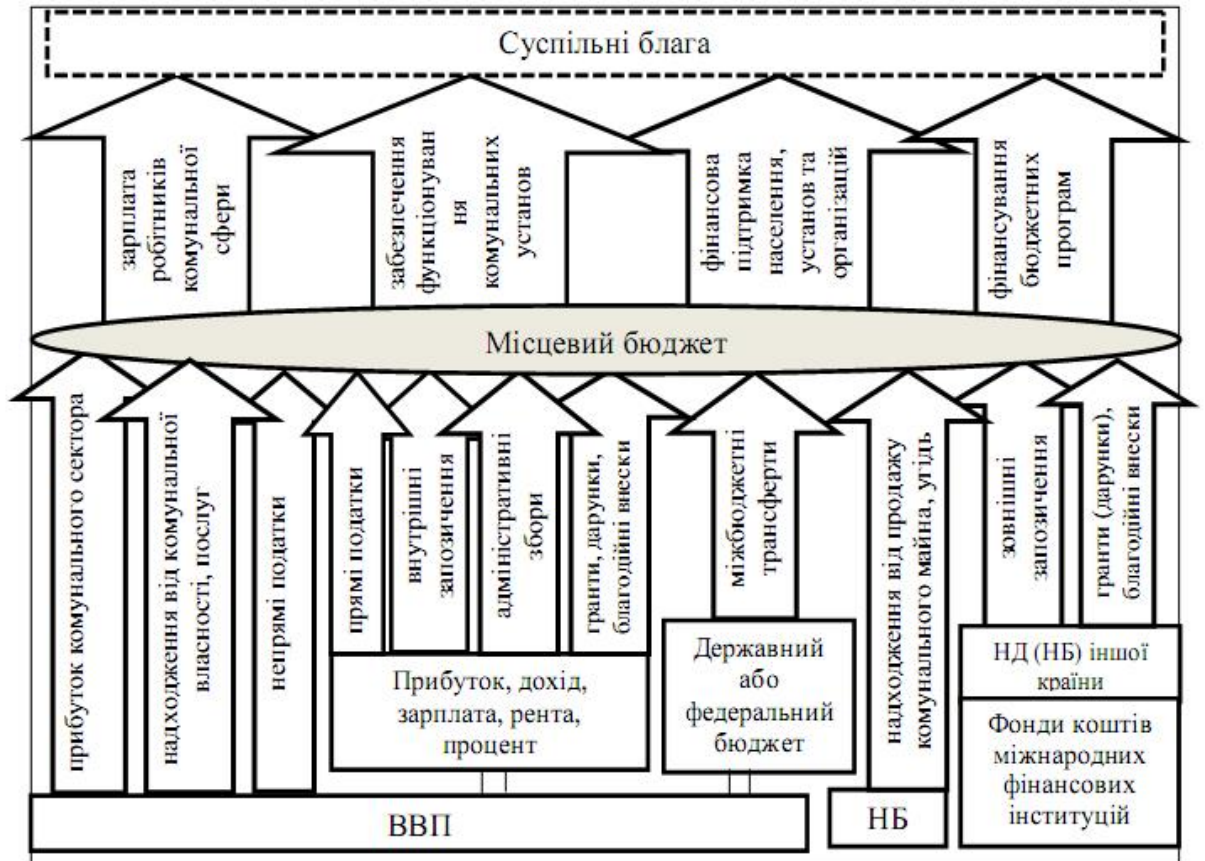

Рис. 3.3 Схеми організації руху вхідних та вихідних фінансових потоків місцевих бюджетів [17]

3.2. Ефективність використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів: проблемно-орієнтований аналіз

Трансформаційні процеси в економіці України, які відбуваються на тлі реформування принципів управління регіональним і місцевим розвитком у державі, зумовлюють зміну ролі місцевих бюджетів.

По-перше, зростає значення місцевого бюджету як фінансового механізму впливу на процес розширеного відтворення території. Це особливо актуально в контексті реалізації адміністративно-територіальної реформи, глибинна суть якої полягає не стільки у зміні самого адміністративно-територіального устрою країни, скільки у формуванні фінансово спроможних територіальних громад, які зможуть реально здійснювати місцеве самоврядування та відповідати за соціально-економічний розвиток території.

По-друге, широка імплементація в українську практику бюджетування принципів фінансової децентралізації та громадського моніторингу

бюджетного процесу на місцевому рівні спонукає до коригування функції місцевого бюджету – з виконання чітко регламентованих центром планів акумулювання та використання коштів до фінансового забезпечення реалізації рішень самої громади щодо свого розвитку, які приймаються у межах наданих компетенцій. В умовах тотального дефіциту бюджетних коштів на державному та на місцевому рівнях поряд із здатністю органів управління акумулювати достатні обсяги фінансових ресурсів місцевих бюджетів найважливішим є питання їх ефективного використання та отримання максимально можливого результату. Зазначене завдання ускладнене існуванням низки проблем об'єктивного та суб'єктивного характеру.

Поступове зниження рівня фінансової забезпеченості викликане:

По-перше, відсутній чіткий механізм фінансування делегованих повноважень. З огляду на недостатність фінансування делегованих (державних) повноважень із державного бюджету місцеві ради часто спрямовують на виконання делегованих повноважень кошти, що мають бути спрямовані на реалізацію власних повноважень – на житлово-комунальне господарство, місцеві соціально-економічні й культурні програми тощо. Причинами такого становища є нечіткість категорії “делеговані повноваження” та можливість віднесення до них різних повноважень держави у різні бюджетні роки, що дестабілізує ситуацію із прогнозуванням надходжень і витрат місцевих бюджетів.

По-друге, відсутність у органів місцевого самоврядування реальної спроможності (зокрема правової) забезпечити підвищення ефективності й результативності видатків у спосіб упорядкування мережі й чисельності працюючих у соціально-культурній сфері, упорядкування процесу надання пільг (яку випадку, наприклад, пільгового проїзду окремих категорій громадян). У багатьох випадках чинне законодавство забороняє скорочувати наявну мережу. Разом з тим на державному рівні відбувається всебічна регламентація видатків місцевих бюджетів. Галузеві міністерства і нині диктують норми діяльності установ. Багато з норм є застарілими, не відповідають демографічній ситуації в країні, орієнтовані не на споживача послуги, а на утримання установи

(педагогічне навантаження, штатні нормативи, які розраховуються виходячи із кількості ліжок, класів, книговидачі, а не від попиту на відповідні послуги тощо).

По-третє, неадекватний механізм розподілу службовців органів місцевого самоврядування на тих, що виконують делеговані та власні повноваження місцевого самоврядування. У структурі органів місцевого самоврядування наявні організаційні утворення (управління, відділи), що виконують суто державні повноваження, але фінансуються з місцевого бюджету. Місцева влада має дуже обмежений вплив на управління такими організаційними структурами, оскільки їх діяльність регулюється окремими нормативно-правовими актами вищого порядку, а методичне керівництво їх діяльністю здійснюється з рівня центральних органів державної влади. Чисельність працівників зазначених вище організаційних структур в органах місцевого самоврядування сягає майже 1/3 від загальної чисельності працюючих.

У таких умовах для забезпечення стабільного виконання делегованих державою повноважень органи місцевого самоврядування змушені щорічно відволікати все більшу частку власних ресурсів від реалізації самоврядних повноважень (житлово-комунальне господарство, благоустрій, транспортна сфера, утримання бюджетної та дорожньої інфраструктури, місцеві програми соціально-економічного розвитку тощо), покладених на них законодавством.

Серед викликів, що суттєво впливають на ефективність діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, слід відзначити поступовий відхід від політики, що транслює рішення центрального органу виконавчої влади, до політики, що більшою мірою формується саме на місцевому та регіональному рівні, відповідає інтересам і прагненням місцевої громади. Своєю чергою, це потребує активного залучення громадськості, громадських організацій, представників бізнес-середовища та ЗМІ до моніторингу та контролю за формуванням і реалізацією такої політики, зокрема в частині її фінансового забезпечення. Підвищення ефективності бюджетної політики за рахунок більшої відкритості та підконтрольності дій органів

місцевого самоврядування у результаті участі громадськості в бюджетному процесі, у визначенні пріоритетів бюджетних витрат та оцінці якості наданих послуг є загальносвітовою тенденцією.

Нині діяльність органів місцевого самоврядування характеризується недостатньою відкритістю заходів з реалізації бюджетного процесу. Суттєвою проблемою є недостатня доступність бюджетної інформації, а також важкий для сприйняття формат її подання.

3.3. Оптимізація витратків місцевих бюджетів України в системі місцевого самоврядування

Відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України, видатки бюджету – кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. Видатки бюджету класифікуються [5]:

- 1) за бюджетними програмами (програмна класифікація); за ознакою головного розпорядника бюджетних коштів (відомча);
- 2) за функціями, з виконанням яких пов'язано видатки бюджету (функціональна).

За економічною характеристикою операцій, що здійснюються, видатки поділяються на поточні та капітальні (економічна класифікація) (ст. 10). Крім того, визначають видатки:

- на забезпечення конституційного ладу, державної цілісності та суверенітету, незалежного судочинства, а також інші (що не можуть бути передані на виконання повноважень);
- визначені функціями держави (можуть бути передані на виконання повноважень);
- на реалізацію прав та обов'язків АР Крим та місцевого самоврядування, що мають місцевий характер і визначені законами України (ст. 82

Бюджетного кодексу України). Передані державою видатки на виконання власних повноважень місцевих органів влади та на реалізацію прав і обов'язків АР Крим та місцевого самоврядування здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів, у тому числі трансфертів з Державного бюджету України.

Згідно зі ст. 64 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” видатки місцевого бюджету формуються відповідно до розмежування видатків між бюджетами, визначеного Бюджетним кодексом України, для виконання повноважень органів місцевого самоврядування. Вони здійснюються із загального та спеціального фондів місцевого бюджету відповідно до вимог зазначеного Кодексу та Закону про Державний бюджет України. У складі витрат спеціального фонду місцевого бюджету виділяються витрати бюджету розвитку. Кошти бюджету розвитку спрямовуються на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаних зі здійсненням інвестиційної діяльності, інших заходів, пов'язаних із розширенням відтворенням, а також на погашення місцевого боргу. Видатки, здійснювані органами місцевого самоврядування на потреби територіальних громад, їхні розмір і цільове спрямування визначаються відповідними рішеннями про місцевий бюджет [9].

Розглядаючи стан формування та виконання системи видатків місцевих бюджетів в історичній ретроспективі, зазначимо, що зі здобуттям Україною незалежності Уряд дедалі більшою мірою перекладав більшість соціальних видатків на місцеві бюджети у формі незабезпечених видаткових доручень. Територіальні громади в значній частині перебували у важкому фінансовому становищі через нестабільність надходжень та мінливість видаткових зобов'язань.

Попередня бюджетна система своєю недосконалістю призводила до завищення видаткових потреб місцевих бюджетів і зниження своїх доходів з метою отримання більшого обсягу дотації. Капітальні видатки ні в центрі, ні на місцях не були активним чинником соціально-економічного піднесення.

Обмежені бюджетні ресурси регіони повинні були спрямовувати передусім на фінансування поточних витрат.

У цих умовах розмежування видів видатків – делегованих державою повноважень на реалізацію прав та обов'язків АР Крим та місцевого самоврядування (пп. 2, 3 ч. 1 ст. 82 Кодексу) – між місцевими бюджетами здійснюється на основі принципу субсидіарності з урахуванням критеріїв повноти надання гарантованих послуг та наближення їх до безпосереднього споживача. Відповідно до цих критеріїв види видатків поділяються на три групи (рис. 3.4).

Рис. 3.4 Критерії розмежування видів видатків між місцевими бюджетами (складене автором за даними [9])

Крім того, новизною у здійсненні видатків є передавання коштів між місцевими бюджетами (рис. 3.5).

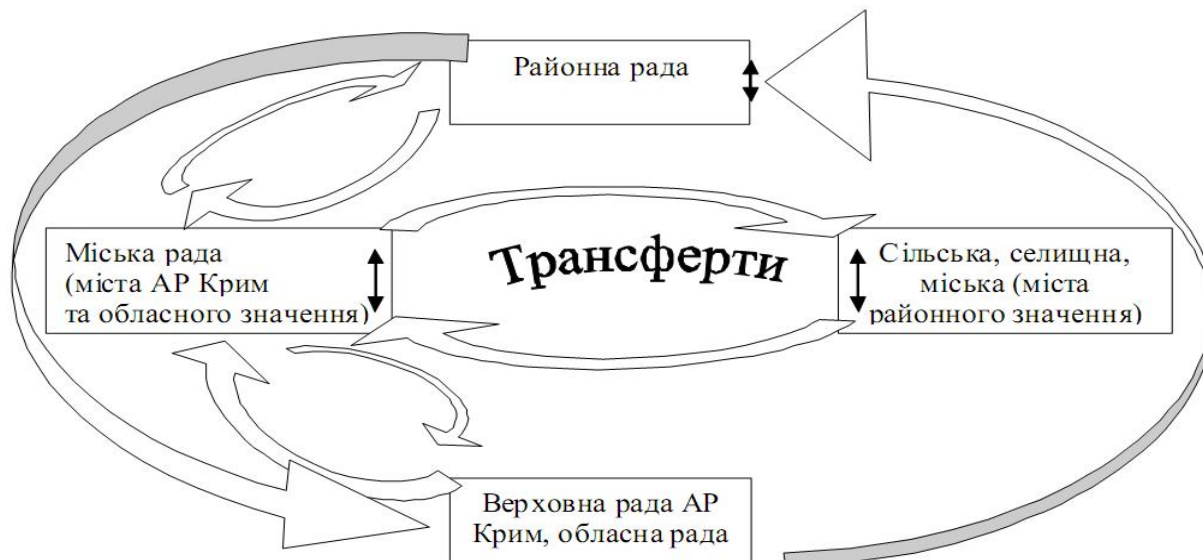

Рис. 3.5 Передавання коштів між місцевими бюджетами на здійснення видатків місцевих бюджетів [9].

Тож, особливостями нового фінансування є можливість одночасного здійснення з державного та місцевого бюджетів або з різних бюджетів. Невикористані кошти цих субвенції наприкінці року не вилучатимуться до державного бюджету, зберігатимуться на рахунках відповідних місцевих бюджетів і використовуватимуться в наступному бюджетному періоді. Місцевим радам надають право додатково, понад обсяги, передбачені субвенціями, планувати та здійснювати з місцевих бюджетів оплату поточних та капітальних видатків навчальних закладів.

У межах децентралізації на фінансування з місцевих бюджетів передано з державного бюджету понад 360 закладів (установ, організацій) соціально-культурної сфери. У виробничій сфері з державного на місцевий рівень, у зв'язку зі збільшенням для місцевих бюджетів відсотка відрахувань екологічного податку, передаються видатки для здійснення природоохоронних заходів. Змінено також підходи до фінансування видатків на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання вулиць і доріг комунальної власності в населених пунктах. Замість субвенції з державного бюджету джерелом фінансування таких видатків будуть надходження до місцевих бюджетів акцизного податку з реалізації через роздрібну торговельну мережу пива, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну, нафтопродуктів, біодизелю та скрапленого газу.

У Державному бюджеті України можуть передбачатися такі трансферти місцевим бюджетам: базова дотація; субвенції на здійснення державних програм соціального захисту; додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів унаслідок надання пільг, встановлених державою; субвенція на виконання інвестиційних проектів; освітня субвенція; субвенція на підготовку робітничих кадрів; субвенція на забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру; субвенція на фінансування заходів соціально-економічної компенсації ризику населенню, яке проживає на території зони спостереження; субвенція на проекти ліквідації підприємств вугільної і торфодобувної промисловості та утримання водовідливних комплексів у безпечному режимі на умовах співфінансування (50 %); інші додаткові дотації та інші субвенції (ст. 97).

Закон України “Про Державний бюджет України на 2015 рік” передбачає перерозподіл функцій між державним і місцевими бюджетами та запровадження нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин. Субвенції (крім резерву) розподіляються між відповідними бюджетами на основі формули, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Аналізуючи стан надання міжбюджетних трансфертів за п’ять місяців 2015 р., варто зазначити, що базова дотація, що надається місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій, займає лише 4 % (рис. 3.6).

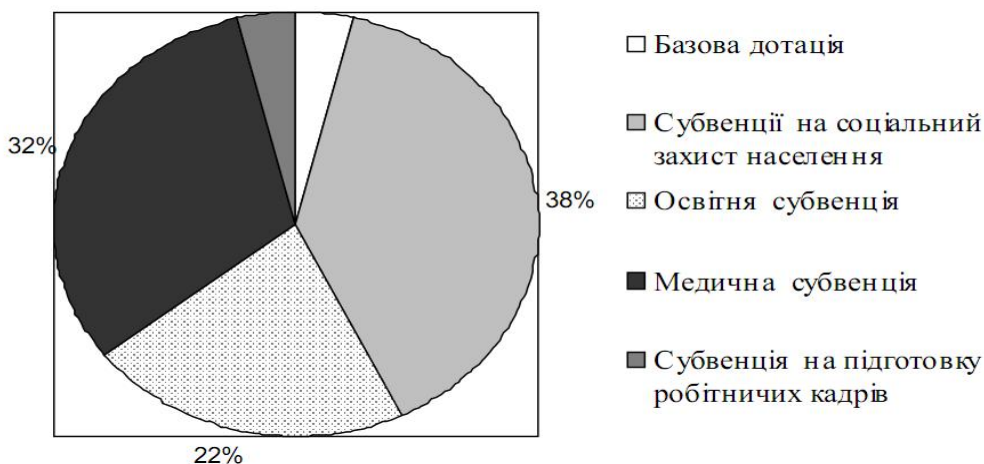

Рис. 3.6 Міжбюджетні трансферти, надані місцевим бюджетам, за листопад – грудень 2015 р. [28].

Зважаючи на низку здійснених ефективних кроків у напрямі досягнення фінансової децентралізації, питання оптимізації видатків місцевих бюджетів є важливим у забезпеченні діяльності ефективного місцевого самоврядування. Неналежний стан забезпечення фінансовими ресурсами видатків органів місцевого самоврядування призводить до додаткового навантаження на їхні бюджети, змушуючи спрямовувати на цю мету власні ресурси, що негативно впливає на якість виконання власних повноважень. У даному напрямі необхідним є перш за все розроблення нормативів та соціальних стандартів та забезпечення проведення інвентаризації всіх нормативно-правових актів, що регламентують їх застосування. При розрахунку обсягу видатків місцевим бюджетам пропонуємо застосування коригувальних коефіцієнтів для визначення обсягу субвенцій “депресивним” районам (показник розгалуженості місця проживання наявного населення на території відповідного району (максимальний радіус обслуговування)).

З метою встановлення контролю за станом використання коштів субвенцій слід внести зміни до програмного забезпечення фінансових органів області ІАС “Місцеві бюджети” в частині вдосконалення механізму ведення розпоряджень на фінансування. Щодо перспектив подальших розвідок у цьому напрямі, то вони полягають у дослідженні стану фінансового забезпечення об’єднаних територіальних громад України в умовах децентралізації влади.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити такі висновки:

1. Аналіз наукових праць показав, що термін “виконання бюджету” однозначного визначення не має. Таким чином, під виконанням бюджету слід розуміти сукупність послідовних дій (процедур), спрямованих на забезпечення повної та своєчасної мобілізації запланованих доходів і фінансування передбачених бюджетних видатків на певній території в умовах чинного законодавства, у процесі виконання яких можуть бути виявлені резерви або способи підвищення стягнення додаткових доходів (способи підвищення оперативності мобілізації доходів) і шляхи ефективного використання бюджетних коштів.
2. Ефективне виконання місцевих бюджетів перебуває під впливом різноманітних чинників, а також залежить від чіткої його організації та логічної побудови стадій бюджетного процесу і взаємозв'язку між ними.
3. Аналіз виконання місцевого бюджету виконаний за допомогою загальноприйнятого методу його оцінювання, не дозволяє виявити резерви щодо джерел формування власних та закріплених доходів.

У зв'язку з цим постає необхідність у пошуку шляхів, спрямованих на зміцнення фінансової бази місцевих органів самоврядування, що сприятиме комплексному, якісному та ефективному управлінню місцевими фінансами, а

також значно поліпшить загальний фінансовий стан місцевого бюджету. Цьому питанню буде присвячено подальші науково-практичні дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боронос В.Г. Сучасні реалії планування та виконання видаткової частини місцевих бюджетів / В.Г. Боронос, Ю.В. Остріщенко // Механізм регулювання економіки: міжнародний науковий журнал / Сумський держ. ун-т; Центр економ. досліджень; Сумська обл. громад. організація "Акад. підприємництва і менеджменту України". – Суми, 2014. – № 1 (63). – С. 87-98.
2. Буковинський С. Зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування як чинник економічного зростання / С. Буковинський // Вісник НБУ. – 2007. – № 2. – С. 9–15.
3. Бюджетна політика в Україні в умовах ризиків сповільнення економічної динаміки: аналіт. доп. / О. О. Молдован, С. О. Біла, О. В. Шевченко, М. О. Кушнір [та ін.]. – К.: НІСД, 2012. – С. 22.
4. Бюджетне забезпечення територіальних громад України: тенденції останніх років // Галузевий моніторинг. – 2012. – № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dialogueauc.org.ua/sites/all/sites/dialogueauc.org.ua/files/files/mon9.pdf>
5. Бюджетний кодекс України: від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
6. Бюджетний менеджмент / [В. М. Федосов, В. М. Опарін, Л. І. Сафонова та ін.]; за заг. ред. В. М. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.

7. Василик, О. Д. Державні фінанси України / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 608 с.
8. Вишневецький В. Місцеві податки і збори в ринковій економіці / В. Вишневецький // Фінанси України. – 2001. – № 1. – С. 11–20.
9. Голинська О.В. Про місцеві бюджети-людською мовою: Методичний посібник / О.В.Голинська, – Миколаїв: ФРМ, 2014. – 60 с.
10. Дем'янишин, В. Г. Виконання бюджетів: концептуалізація, проблеми та напрями удосконалення [Електронний ресурс] / В. Г. Дем'янишин // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. – 2008. – Вип. 4 (2). – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
11. Демків О. І. Напрями поглиблення бюджетної реформи в Україні / О. І. Демків // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 46–56
12. Зайчикова В. В. Місцеві фінанси України / В. В. Зайчикова. – К.: НДФІ, 2007. – 299 с.
13. Казначейська система / С. І. Юрій, В. І. Стоян, М. Й. Мац. – Тернопіль: Карт-Бланш, 2002. – 394 с.
14. Когут Ю.М. Вдосконалення підходів до формування та використання місцевих бюджетів / Ю.М. Когут, В.В. Когут // Науковий вісник Ужгородського університету: збірник наукових праць/ Ужгородський національний університет. – Ужгород, 2014. – С. 157-158. – (Серія: Економіка; вип. 3 (44)).
15. Король, Е. А. О сущности понятий “бюджет”, “исполнение бюджета” и “казначейское исполнение бюджета” [Электронный ресурс] / Е. А. Король. – Режим доступа: <http://bujet.ru/article/6318.php>
16. Лисяк Л. В. Проблеми розвитку і вдосконалення фінансової системи / Л. В. Лисяк, М. К. Дяченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>
17. Любенко А. Сучасні вимоги до державного фінансового контролю в Україні // Економічний аналіз. Вип. 6. – 2010 – С. 441-444
18. Малярчук А.М. Економічний зміст і структура формування місцевих бюджетів // Вісник податкової служби. – 2005 – 32 с.

19. Місцеві фінанси / за ред. О. П. Кириленко. – К.: Знання, 2006. – 677 с.
20. Модель громадського контролю за витратами в сфері охорони здоров'я // Міжнародний центр перспективних досліджень. – К., 2006. – 94 с
21. Моніторинг стану виконання місцевих бюджетів Львівської області у 1991, 2001–2010 рр. / Головне фінансове управління Львівської обласної державної адміністрації. – Львів, 2010. – 243 с.
22. Мярковський А.І. Формування місцевих бюджетів як складова соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць / А.І. Мярковський // Наукові праці НДФІ. – 2009. – №2. – С. 3-17.
23. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження методики розрахунку рівня економічної безпеки» від 02.03.2007р. № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
24. Панасюк Л. В. Удосконалення механізму формування фінансових ресурсів місцевих органів влади з урахуванням світового досвіду / Л. В. Панасюк // Економіка та держава. – 2009. – №1. – С. 46–50
25. Полевик Г. М. Фінансова безпека як основа соціально-економічного розвитку регіону / Г. М. Полевик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/aprer/2009_5_1/14.pdf
26. Постанова КМУ “Порядок проведення Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання” від 25.03.2006р. № 361 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
27. Постанова КМУ “Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності бюджетних установ” від 31.12.2004 р. № 1777 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
28. Сайт Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua>
29. Сивульська, Н. М. Виконання місцевих бюджетів України: автореф. дис... канд. економ. наук: 08.04.01 / Н. М. Сивульська. – К., 2004. – 18 с.

30. Сидор, І. П. Виконання місцевих бюджетів в Україні: практика і проблематика / І. П. Сидор // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – Рівне: НУВГП, 2009. – Вип. 2 (46). – С. 277-287.
31. Слобожан О. Місцеве самоврядування та європерспективи / О. Слобожан // Дзеркало тижня. Україна. – 2013. – 22 листопада (№ 43) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/macrolevel/misceve-samovryaduvannya-ta-yevropektivi>
32. Тенденції у фінансовому забезпеченні органів місцевого самоврядування та перспективи бюджетної реформи // Стан місцевого самоврядування в Україні в 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dialogueauc.org.ua/content/stan-mistseвого-samovryaduvannya>
33. Указ Президента України “Про Положення про Державну фінансову інспекцію України” від 23.04.2011р. № 499/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/499/2011>
34. Усков И.В. Повышение эффективности функционирования местных бюджетов в Украине // Економіка розвитку: науковий журнал / Харківський національний економічний університет. – Харків, 2013. – № 1 (65). – С. 33-38.
35. Финансы, денежное обращение и кредит: учебник / М. В. Романовский и др.; под ред. М. В. Романовского, О. В. Врублевской. – М.: Юрайт – Издат, 2006. – 543 с.